

21. Ochrana přírody a krajiny

21. 1. Legislativa, úkoly ochrany přírody

21. 2. Územní systém ekologické stability a významné krajinné prvky

Územní systém ekologické stability
Významné krajinné prvky

21. 3. Krajinný ráz a přírodní park

Krajinný ráz
Přírodní park

21. 4. Ochrana dřevin a památné stromy

Dřeviny a jejich ochrana
Památné stromy

21. 5. Ochrana rostlin a živočichů

Úvod
Rostliny
Houby
Vodní bezobratlí živočichové
Suchozemské druhy bezobratlých
Mihule
Ryby
Obojživelníci
Plazi
Ptáci
Savci

21. 6. Zvláště chráněná území

21. 7. Sankce za porušení zákona na ochranu přírody

21. 8. Orgány ochrany přírody

21. 9. Problémy ochrany přírody

Ochrana vodních toků
Ochrana stojatých vod
Černé skládky
Hospodaření v lesích, smrkové monokultury
Kácení dřevin bez povolení
Ochrana rozmanitosti zemědělské krajiny
Ochrana specifických biotopů
Stavby v krajině
Ochrana dravců
Ochrana velkých šelem
Změny v rozšíření druhů
Ubývající a vymizelé druhy.
Přibývající a nové druhy.

21. 10. Přehled památných a dalších významných stromů

21. 11. Přehled zvláště chráněných území a dalších hodnotných lokalit

21. Ochrana přírody a krajiny

21. 1. Legislativa, úkoly ochrany přírody

Právní úprava ochrany přírody vznikala na území dnešní České republiky již v 19. století, již tehdy byly vyhlášeny první rezervace (Žofínský prales, Boubínský prales aj.). V roce 1956 byl schválen zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Byl to první zákon, který se věnoval ochraně vzácných druhů živočichů a rostlin prostřednictvím konkrétních způsobů a podmínek ochrany, byť v konservačním pojetí. V roce 1965 byla Ministerstvem školství a kultury ČSR vydána k tomuto zákonu vyhláška č. 80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů. Zákonem č. 65/1986 Sb., byla provedena novela zákona o státní ochraně přírody a byl k němu přičleněn sankční dodatek, který umožňoval orgánům státní ochrany přírody (tehdejšími okresními národními výborům) ukládat pokuty za porušení ustanovení zákona. Velkým nedostatkem tohoto zákona však byla pouhá možnost, nikoliv povinnost, správního orgánu uložit pokutu.

V roce 1992 byl schválen zcela nový zákon o ochraně přírody - zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který nabyl účinnosti dnem 1. června 1992. Tento zákon je poměrně moderní a komplexní, patří k nejlépe zpracovaným českým zákonům z doby po roce 1990 a při začleňování ČR do Evropské unie nebude nutné provádět zásadní změny jako v případě ostatních právních norem.

Již v prvním paragrafu zákona je uvedeno, že účelem zákona je přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitosti forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji.

Zákon se mimo jiné věnuje zejména těmto problémům:

- obecná ochrana přírody a krajiny
- významné krajinné prvky (VKP)
- územní systém ekologické stability (ÚSES)
- ochrana krajinného rázu a přírodní park
- ochrana dřevin a památné stromy
- zvláštní ochrana rostlin a živočichů
- zvláště chráněná území (ZCHÚ)
- sankce za porušení zákona
- kompetence jednotlivých institucí a orgánů (orgány ochrany přírody)

V jednotlivých paragrafech zákona je dále upřesněn způsob vyhlášení zvláště chráněných území, jejich kategorizace, projednávání plánů péče o tato území, způsob registrace významných krajinných prvků, konkretizace omezení pro různé činnosti atd. Jedná se o rozsáhlý zákon mající celkem 93 paragrafů a ve Sbírce zákonů vyšel na 29 stranách. Několik paragrafů bylo novelizováno zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích, a zákonem č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů (tento zákon zajišťuje provádění úmluvy CITES na území ČR).

K zákonu č. 114/1992 Sb. byla vydána v roce 1992 vyhláška č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá jeho ustanovení. Ve vyhlášce je upřesněn postup při sestavování územního systému ekologické stability, plánů péče o zvláště chráněná území, je tam uveden seznam zvláště chráněných rostlin a živočichů z kategorií druhů kriticky ohrožených, silně ohrožených a ohrožených, seznamy všech přírodních rezervací a národních přírodních památek.

V dalších kapitolách postupně uvedeme hlavní problémy v okrese Vsetín ve smyslu výše citovaného zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen „zákon“).

21. 2. Územní systém ekologické stability a významné krajinné prvky

Územní systém ekologické stability

Územní systém ekologické stability (ÚSES) je podle § 3 zákona vzájemně propojený soubor přirozených i pozmeněných, avšak přírodě blízkých, ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. Ochrana systému ekologické stability je podle § 4 odstavce (1) zákona povinností všech vlastníků a uživatelů pozemků, tvořících jeho základ. Vytváření ÚSES je veřejným zájmem, na kterém se podílejí vlastníci pozemků, obec i stát. Například, který je součástí ÚSES, by se měl svou skladbou dřevin blížit skladbě přirozeného lesa. Pokud má zastoupení dřevin odlišné, pak se cílevědomými zásahy člověka - hospodáře k této přirozené skladbě za podpory státu směřuje. Tím by systém ekologické stability měl ve svém souhrnu zajišťovat uchování a reprodukci přírodního bohatství celé krajiny.

ÚSES se skládá ze souborů dvou prvků - biocentrum a biokoridor. Biocentrum je biotop nebo soubor biotopů, který svým stavem a velikostí umožňuje trvalou existenci přirozeného nebo pozmeněného, avšak přírodě blízkého ekosystému. Biokoridor je území, které umožňuje migraci mezi biocentry a tím vytváří z oddělených biocenter síť. Vymezení ÚSES se stanoví v jeho plánu. Rozlišuje se ÚSES místní, regionální a nadregionální. Další podrobnosti o ÚSES jsou v § 4 zákona a v §§ 1 až 6 vyhlášky č. 395/1992 Sb.

V okrese Vsetín byly do poloviny roku 2001 vymezeny již všechny úrovně ÚSES, kromě lokálního na území Rožnova p. R., kde do té doby nebyl ještě schválen územní plán. Na území okresu se nacházejí dvě nadregionální biocentra (Radhošť - Kněhyně v Moravsko-slezských Beskydách a Makyta v Javorníkách) a kolem 15 regionálních biocenter, z nichž nejhodnotnější jsou Cáb a Lěští - Ratkov ve Vsetínských vrších, Hradisko v Javorníkách a Obora v údolní nivě Bečvy u Choryně. Dále se na území okresu nacházejí dva nadregionální biokoridory, jeden prochází po vrcholech Javorníků a druhý po vrcholech Radhošťské hornatiny. Regionální biocentra jsou propojena regionálními biokoridory, jeden z nich prochází po vrcholech Vsetínských vrchů, další například prochází údolím spojené Bečvy a pak Rožnovské Bečvy atd.

Do roku 2001 byl s výjimkou Rožnova pod Radhoštěm ve všech městech a obcích okresu Vsetín již schválen nový územní plán, kde je ÚSES zakreslen do map v měřítku 1 : 10 000. V každé obci se nachází nejméně několik lokálních biocenter a biokoridorů, takže v souhrnu za celý okres jich je několik set. Lokální biokoridory obvykle vedou po tocích a pak zahrnují i jejich břehové porosty.

Významné krajinné prvky

Podle § 3 zákona významný krajinný prvek (VKP) jako ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Jsou jimi rašeliniště, toky, rybníky, údolní nivy a lesy, dále jimi mohou být podle § 6 zaregistrované stromy, remízky, mokřady, umělé i přirozené skalní útvary a další (nemohou být jimi zaregistrovány zvláště chráněná území - to znamená, že je nelze registrovat ani na území CHKO, samotné území CHKO totiž představuje vyšší stupeň ochrany). Podle § 4 jsou VKP chráněny před poškozováním a ničením.

V okrese Vsetín se VKP nacházejí pouze mimo CHKO Beskydy - jsou to jednak VKP dané ze zákona (v okrese hlavně toky, údolní nivy a lesy) a jednak VKP zaregistrované.

Registrovaných VKP je zatím malý počet, celkem 12. Je mezi nimi 1 mokřad (Žebračka jižně od Vsetína), 1 křovinať stráž (Korelka v Luhu ve Vsetíně), 1 suchý trávník s pestrou květenou (louka Jazyček v údolí Hluboké u Vsetína) a 9 stromů (dub nedaleko ústí Ratibořky do Vsetínské Bečvy, dub v Semetíně U Matějů, dub u sběrný na Trávníkách ve Vsetíně, babyka na Jasénce ve Vsetíně, babyka u vodojemu nad Leskovcem, borovice mezi Semetínem a Janišovem, třešeň v Rokytnici, lípa v Rokytnici, dub u Machálek v Rokytnici). V příštích letech se připravují k registraci další ochranná hodnota území a pozoruhodné stromy.

21. 3. Krajinový ráz a přírodní park

Krajinový ráz

Podle § 12 zákona se krajinovým rázem rozumí zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti a je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Na všechny činnosti, které by mohly snížit nebo změnit krajinový ráz musí být souhlas orgánu ochrany přírody (těmito činnostmi se rozumí nejen stavby).

V okrese Vsetín je na většině území velmi dobře zachovalá krajina v místech bez lidských staveb. Bohužel se to však již většinou nedá říci o krajině s lidskými sídly. Původní stavební architektura - na vesnicích tvořená hlavně nižšími, dřevěnými domky a většími selskými staveními (opět ze dřeva) - byla zejména v průběhu období 1960 až 1990 výrazně narušena krajinářsky necitlivými stavbami. Během tohoto období se místo dřevěných domků postavily zděné domy, často s nevhodnou stavební architekturou a s nevhodnou střešní krytinou. Teprve po roce 1990 dochází k utlumení těchto nevhodných stavebních aktivit a stále častěji se objevují stavby, které do krajiny již vhodně zapadají.

U drobných staveb (rodinných domků) se někdy nachází nevhodný tvar krychle, v některých případech se místo sedlových (šikmých) střešů zaváděly střešy rovné a po roce 1965 se začaly intenzivně používat jako materiál na střešní krytinu pozinkované nebo hliníkové plechy místo tradiční pálené tašky. Plechové střešní krytiny se buď vůbec nenatřely, a pak svítily do daleka v okolní krajině zejména při slunečním svitu, anebo se natřely nevhodnou barvou. Nejhorší z používaných barev je modrá, která krajinářsky zcela znehodnotí velkou část sídla (lze ji najít v některých vesnicích), nevhodnou barvou je i žlutá a zelená. Pokud je na střeše použita plechová krytina, tak je nutné ji natřít barvou přijatelnou z krajinářského hlediska - nejlépe tmavě hnědou, případně lze použít červenohnědou nebo odstín pálené tašky. Na vesnicích byla dalším velkým nešvarem výstavba rozměrných zemědělských objektů. Nejhoršími zásahy jsou ty stavby, které jsou situovány vysoko na kopci, blízko obzoru. K těmto např. patří haly, které vybudovala bývalá JZD Podlesí na Velké Lhotě a JZD Bystříčka v okolí Růžďky. Lze říci, že během minulých desetiletí došlo k degradaci krajinářského vzhledu téměř u všech obcí, a to v důsledku socialistického a vulgárního přístupu ke stavební architektuře a k urbanistice sídel.

Městská zástavba byla v minulých desetiletích krajinářsky negativně poznamenána výstavbou panelových sídlišť. V tomto směru lze považovat za nejhorší počín výstavbu sídliště Sychrov nad vsetínským zámekem, kde došlo k hrubému porušení urbanistických a krajinářských zásad. V okolí zámku měly být postaveny spíše nižší domy, se sedlovými střešami a s taškovou krytinou. Podobným značně negativním zásahem do okolní krajiny je panelové sídliště Písečná v Rožnově pod Radhoštěm.

Z výše uvedeného je zřejmé, že krajinářské hodnoty sídel a jejich nejbližšího okolí v okrese jsou dosti poškozeny a bude trvat dlouhou dobu, než dojde k jejich aspoň částečné eliminaci.

Členové Českého svazu ochránců přírody při údržbě orchidejové louky v sedle Čarták na Hutisku - Solanci (1997)

Z hlediska zákona na ochranu přírody a krajiny lze všechny současné zásahy v krajině již účinně regulovat. Postupně je třeba napravovat chyby z minulých desetiletí, a to jak při přestavbách stávajících, tak při výstavbě nových sídel. U staveb se starší plechovou střešní krytinou (pozinkované nebo hliníkové plechy) je třeba plech natřít krajinářsky vhodnou barvou.

Bez ohledu na výše uvedené, lze v okrese najít řadu míst s tradičními dřevěnými stavbami, která jsou krajinářsky velmi zachovalá a působivá. Je to krajina s rozptýlenou zástavbou, zejména v okolí Huslenek, dále jsou pěkné scenérie v menších oblastech u Hovězí, Halenkova, Janové, Karolinky, Velkých Karlovic, Hutiska - Solance, Horní a Prostřední Bečvy a jinde zejména v podhorské a horské oblasti okresu.

Přírodní park

Podle § 12 zákona lze k ochraně krajinného rázu v místech se soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami vyhlásit přírodní park. Přírodní park nemá povahu zvláště chráněného území (např. jako přírodní rezervace, přírodní památka, chráněná krajinná oblast nebo národní park), má nižší stupeň ochrany a v okrese Vsetín jej lze vyhlásit pouze mimo území CHKO Beskydy. Ve vsetínském okrese se v nejbližší době předpokládá zřízení jednoho přírodního parku (Vizovické vrchy - Trubiska), ostatní úsilí správního orgánu se soustřeďuje na vyhlásování dalších zvláště chráněných území, kde je zajištěna účinnější ochrana přírodních hodnot na rozlohou menších plochách. Předpokládány přírodní park Vizovické vrchy by zahrnoval oblast mezi tokem Pozděchůvka, tokem Senice, Lačnovským potokem a hranicí okresu na západní straně. Toto území splňuje všechny předpoklady dle zákona (většinou tam jsou zastoupeny lesy, zčásti i s přirozenou skladbou dřevin, četné meandrující toky, jsou přítomny ochrannými velmi cenné skalní výchozy, vyskytuje se vzácná fauna i flóra). O zřízení přírodního parku se delší dobu uvažuje na několika dalších místech, např. ve středním Pobečví (oblast mezi Doubravou mezi Kladerubami - Němetecemi - Choryní na jihu a Petřkovicou hůrkou na severu), ve Vsetínských vrších podél hranice CHKO Beskydy, v Hostýnských vrších v okolí Semetína, na severním okraji Bílých Karpat v okolí Požáru a Korytné.

21. 4. Ochrana dřevin a památné stromy

Dřeviny a jejich ochrana

Dřevinami zákon rozumí dle definice v jeho úvodu všechny stromy a keře rostoucí mimo les (tj. na nelesní půdě). Jsou to např. dřeviny ve městech a obcích, v zemědělské krajině, v břehových porostech toků (pokud nejsou vedeny jako les) apod.

Podle § 7 jsou dřeviny chráněny před poškozováním a ničením, pokud se na ně nevztahuje ochrana přísnější (např. strom registrovaný jako VKP nebo strom vyhlášený jako památný). Podle § 8 zákona na kácení dřevin musí být s výjimkou určitých případů vždy vydáno povolení orgánu ochrany přírody. Povolení zpravidla vydává příslušný obecní nebo městský úřad.

Např. fyzická osoba musí žádat o povolení skácení v případě stromu s obvodem větším než 80 cm ve výši 130 cm nad zemí (průměr kmene je u obvodu 80 cm a ideálního zakulacení kmene asi 25,5 cm) a v případě keřů o celkové výměře keřových porostů nad 40 m². Právnícké osoby a podnikající fyzické osoby musí žádat o povolení ke kácení dřevin ve všech případech, bez ohledu na velikost stromu či plochu křovin.

Kácení v břehových porostech toků nebo podél komunikací, prováděné v rámci pravidelné údržby, musí být předem nahlášeno na příslušný orgán ochrany přírody (ve vsetínském okrese buď Okresní úřad Vsetín, referát životního prostředí, nebo Správa CHKO Beskydy v Rožnově p. R.), který jej může pozastavit nebo zakázat.

Památné stromy

Podle § 46 zákona lze mimořádně významné stromy nebo jejich skupiny či stromořadí vyhlásit rozhodnutím orgánu ochrany přírody za památné. Ve vsetínském okrese je vyhláshuje Správa CHKO Beskydy v Rožnově pod Radhoštěm a Městské úřady ve Vsetíně, Valašském Meziříčí a Rožnově p. R., na Hornolidečsku si působnost vyhradil Okresní úřad Vsetín, referát životního prostředí.

K 30. června 2001 bylo v okrese vyhlášeno celkem 30 památných stromů.

Pět památných stromů roste na území CHKO Beskydy, jsou to:

- tis v Zubří
- Kobzova lípa ve Francově Lhotě
- dub na Jehličné u Valašského Meziříčí
- lípy (dva stromy) ve Zdechově u kostela.

Mimo území CHKO Beskydy bylo vyhlášeno 25 památných stromů, jsou to:

- tis v Hrachovci u Valašského Meziříčí
- lípy (dva stromy) v Hrachovci u Valašského Meziříčí
- Horákův dub v Poličné u Valašského Meziříčí
- lípa na Lázech u Loučky
- dub na Jasénce u Vsetína
- Turpišův dub na Bobrkách u Vsetína
- javor babyka na Bečevné u Vsetína
- Tomanův dub u Liptále
- tis v Hlubokém v Liptále
- tis na Brňově u Valašského Meziříčí
- buk na Vráblových pasekách v Lužné
- dub v Horní Lidči
- lípa v Horní Lidči
- javor babyka v Lačnově
- lípa ve Študlově
- lípy u Sládků (dva stromy), Semetín u Vsetína
- Smilkův jilm na Ohýřově u Vsetína
- jilmy (dva stromy) na Dolním Dvoře u Branek
- dub u železničního nádraží v Brankách
- dub u toku Loučky na Dolním Dvoře v Brankách
- Kachtíkovy lípy v Hajnušově (dva stromy), Hošťálkova

Další desítky pozoruhodných stromů (význačných velkými dimenzemi nebo věkem) jsou evidovány a za památné stromy budou postupně vyhlášeny v dalších letech.

Podrobnější přehled památných a dalších významných stromů, seřazený dle jednotlivých obcí, je uveden v kapitole 21. 10.

21. 5. Ochrana rostlin a živočichů

Úvod

Podle § 5 zákona jsou všechny druhy rostlin a živočichů chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytáním, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na existenci nebo k jejich degeneraci apod. Některé rostliny a živočichové mohou být navíc zvláště chráněny. Na ně se pak vztahuje přísnější ochrana.

V zákoně je zvláštní ochrana rostlin a živočichů rozvedena v paragrafech 48, 49 a 50 včetně definovaných omezení pro určité činnosti, kterými by mohlo dojít k poškození zvláště chráněných druhů. V zákoně je ochrana rostlin a živočichů obsažena i v rámci dalších paragrafů.

Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů se dle stupně jejich ohrožení dělí na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené. Seznam a stupeň ohrožení zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů jsou uvedeny v přílohách II a III vyhlášky č. 395/1992 Sb. Zvláště chráněné rostliny a živočichové jsou chráněny ve všech svých vývojových stádiích, chráněná jsou jimi užívána, přirozená i umělá sídla a jejich biotop. Je zakázáno škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat nebo jinak je rušit ve vývoji apod. Výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů lze vydat jen v případech, kdy jiný veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody (výjimku je oprávněn vydat pouze příslušný orgán ochrany přírody). Zvláštní ochrana existuje také u vzácných, nebo jinak hodnotných nerostů (podrobněji viz § 51 zákona).

Z kriticky ohrožených druhů živočichů se v okrese vyskytují např. rak říční, modrásek černoskvrnný, čolek velký, čolek karpatský, skokan skřehotavý, zmije obecná, strnad luční, vrápenec malý, medvěd hnědý aj. Z kategorie druhů silně ohrožených se v okrese vyskytují např. tesařík obrovský, ouklejka pruhovaná, rosnička zelená, chrástal polní a desítky dalších. Z kategorie druhů ohrožených se vyskytují otakárek fenýklový, střevele potoční, bramborníček černohlavý a desítky dalších. Z kriticky ohrožených rostlin se v okrese vyskytují např. prustka obecná, z hub muchomůrka císařka a hřib královský. Z kategorie silně ohrožených druhů rostlin se vyskytují vstavač kukačka, vstavač osmahlý, rosnatka okrouhlolistá, šafrán bělokvětý, tis červený a desítky dalších, z hub mozkovka rosolovitá. Z kategorie ohrožených druhů rostlin se vyskytují áron plamatý, plavuník zploštělý a desítky dalších. Kategorie ohroženosti je u jednotlivých druhů uvedena v rámci kapitoly 15, 16 a 17 této knihy.

Hlístník hnízdák patří k méně ohroženým orchidejím okrese

Ochrana rostlin a živočichů (= ochrana druhů, druhová ochrana) se uplatňuje jednak ochranou individuální (tj. konkrétních jedinců) a jednak ochranou územní (biotopovou, tj. ochranou celého stanoviště nebo ekosystému). Prakticky všechny ohrožené druhy bez rozdílu vyžadují územní ochranu. Některé druhy jsou však ohroženy bezprostředně člověkem, a to přímou likvidací jedinců, např. lovem nebo intenzivním sběrem. Tyto druhy vyžadují pro udržení své populace zároveň individuální ochranu.

Rostliny

Sběrem jsou ohroženy některé druhy vzácných léčivých bylin a nápadné dekorativní druhy. Tímto způsobem byly zničeny některé populace rosnatky okrouhlolisté a vachty trojlísté na Rožnovsku a na Vsetínsku (významným negativním faktorem u obou druhů je také odvodnění lokalit nebo jejich neobhospodařování - tj. absence kosení nebo extenzivní pastvy dobytka). V současnosti jsou v lékárnách k zakoupení již mnohem dokonalejší léčivé přípravky, takže ohrožení těchto rostlin nadměrným sběrem již není tak aktuální jako v minulých desetiletích. Z dekorativních druhů jsou sběrem ohroženy lilie zlatohlavá a některé orchideje, z nich v první řadě střevelec pantoflíček a vstavač nachový. U vstavače nachového, který kvetl v letech 1988 - 1992 u Huslenek v jediném exempláři, došlo v roce 1993 prokazatelně k vykopání člověkem a tímto způsobem uvedený druh z přírody vsetínského okresu a celé severní Moravy vlastně vymizel. Lilie zlatohlavá postupně ubývá na některých lokalitách v blízkosti sídel, odkud je přesazována člověkem do zahrádek (v 80. letech takto zaniklo několik lokalit u Vsetína - v okolí Luhu, Sychrova a Semetína). Sběrem jsou ohrožovány další druhy, které jsou však již početnější - např. šafrán Heuffelův a šafrán bělokvětý, ladoňka karpatská, sněženka podsněžník a další.

Všechny ohrožené rostlinné druhy potřebují zajistit zejména ochranu územní. V okrese je u všech významnějších nalezišť ohrožených rostlin postupně zajišťován zvýšený stupeň ochrany buď registrací VKP nebo zřízením ZCHÚ. Největší počet zvláště chráněných území se v okrese zřizuje právě z důvodu ochrany vzácné květeny, zejména orchidejí.

Houby

Houby jsou specifické tím, že mnohdy nelze určit přesnou příčinu, proč z přírody nebo z určité lokality mizí. Příčiny však často bývají v globálním znečištění ovzduší a na konkrétním stanovišti lze stěžejší toto znečištění indikovat, natož pak odbourat. Právě v ochraně hub je velmi důležité snížit znečištění ovzduší průmyslovými emisemi (a následně imisemi), snížit chemizaci v zemědělství (což se po roce 1990 již stalo, takže nyní jde o to používat chemické postříky látkami s minimálními, přesně definovanými účinky, s krátkým poločasem rozpadu a na přesně ohraničené ploše) a minimalizovat všechny ostatní negativní zásahy, které jsou detailně rozvedeny v kap. 16. Dále je pak důležitá územní ochrana v rámci celých ekosystémů, u některých velmi vzácných druhů je nutná i ochrana individuální (hřib královský, hřib satan).

Pouze z důvodu ochrany vzácných hub není v okrese vyhlášeno žádné ZCHÚ. V některých z nich však jsou velmi vzácné druhy chráněny v rámci celého ekosystému (např. ve všech pralesních rezervacích jsou chráněny korálovec bukový a korálovec jedlový, v NPR Razula navíc lošákovec rezavý a pórnatka brvitá). Z připravovaných ZCHÚ bude ochrana hub významným motivem u Velkého skalníku obsahující širší okolí Valovy skály (Vsetín).

Vodní bezobratlí živočichové

U vodních bezobratlých je nutná zejména biotopová ochrana. Vedle zvýšeného stupně územní ochrany je nutné často realizovat aktivní zásahy, které vedou k udržení optimálních podmínek - např. obnovit zazemněné tůně, zvýšit přívod vody do tůní nebo nádrží, odstranit náletové dřeviny, kterými mokřad zarůstá apod. Důležité je zachovat neznečištěnou vodu, což bylo v minulých desetiletích zcela zásadní z hlediska existence raka říčního.

Vzácnější druhy vodních bezobratlých jsou přítomny v některých ZCHÚ, např. vážka jasnokvrnná v PR Choryňský mokřad, vzácné druhy korýšů včetně raka říčního jsou v PP Jasenice. Zatopený lom v Jasenicích je rovněž učebnicovou ukázkou, jak se druh může v hodnotném refugiu zachránit před úplným vyhynutím v okolní oblasti - rak říční se do jezírka v lomu dostal v roce 1982 z potoka tekoucího v okolí. Po vytrávení potoka při zemědělském hospodaření v jeho povodí (nacházela se tam většinou pole s obilím) přežil rak pouze v jezírku, a v širokém okolí je to dnes jediné naleziště tohoto kriticky ohroženého druhu. K ohroženým druhům patří většina vodních mlžů, i když někteří z nich ve vyhláště č. 395/1992 Sb. nejsou zahrnuti. V okrese téměř již vyhynulý velevrub tupý se v současnosti vyskytuje pouze ve třech náhonech na Vsetínsku a v jednom u Valašského Meziříčí, kde je nutné zajistit zvláštní režim ochrany. Velevrub nadmutý se do začátku 90. let vyskytoval v okrese na jediném místě - v Mlýnském potoku u Kelče, kde je v současnosti již neznámý. Škeble rybníčná se vyskytuje v mnoha nádržích a rybnících. Její blízké příbuzná škeble říční je však známa pouze z jediné lokality na Horní Bečvě.

Suchozemské druhy bezobratlých

U této skupiny živočichů je nutná především územní ochrana. Jedná se o všechny druhy, které obývají mizející biotopy. K nejvzácnějším druhům suchozemských bezobratlých ve vsetínském okrese patří modrásek černoskvrnný, sklípkánek černý, kutilka *Scellipbron destillatorium*, tesařík alpský, tesařík pižmový, roháč obecný, některé druhy drobných střevlíků. U některých z nich (sklípkánek černý, modrásek černoskvrnný, kutilka *Scellipbron*) je určité nebezpečí výrazného úbytku i odchylem od sběratelsky zaměřených entomologů. První dva se vyskytují pouze na dvou lokalitách v okrese, třetí druh pouze na jediném místě; u všech tří druhů je to zároveň jediný výskyt v rámci severní Moravy.

U druhů stepních lokalit je nutné zajistit odpovídající management, který by nadále udržoval optimální podmínky pro ohrožené druhy. Nejlepším způsobem údržby je extenzivní pastva dobytka s přiměřenou likvidací náletových dřevin. Pokud nelze zajistit pastvu dobytka, je nutné lokalitu jednou ročně pokosit (není vhodné pokosit celou lokalitu najednou např. v průběhu jednoho týdne, ale nejlépe kosit po částech s větším časovým odstupem) a seno odstranit. U lesních druhů je nutné zajistit co největší plochu lesů s přirozenou skladbou dřevin (u tesaříka alpského to znamená co nejvíce bukových porostů - tj. buk pěstovat všude tam, kam patří, u roháče obecného v teplejších polohách zachovat staré listnáče, hlavně duby).

Z důvodu ochrany těchto druhů není dosud vyhlášeno žádné ZCHÚ, v některých z vyhlášených se však velmi vzácné druhy vyskytují a jsou jim tam zajištěny podmínky ochranou celého ekosystému (pro teplomilnou kutilku *Scellipbron destillatorium* je to PP Vršky - Díly). V některých stávajících ZCHÚ jsou však podmínky i pro vzácné druhy, i když tam zatím nebyly zjištěny (např. pralesní rezervace pro tesaříka alpského). V dalších připravovaných ZCHÚ

bude ochrana některých bezobratlých jedním z hlavních důvodů ochrany. Lokality se vzácnými druhy bezobratlých jsou zpravidla velmi cenné i po botanické stránce.

Mihule

O mihulích v okrese Vsetín je znám z minulosti jeden neurčitý údaj z poloviny 19. století na Valašskomeziříčsku. Od té doby není o jejich výskytu ani zmínka, i když zde byly průzkumy jim příbuzných ryb publikovány. Je pravděpodobné, že se zde v minulých staletích vyskytovala mihule ukrajinská, která je v současnosti známa z povodí horní části Moravy pouze od Šumperka. Regulacemi toků od konce 19. století však člověk vytvořil podmínky znemožňující existenci mihule na většině vhodných toků. V současnosti se zkoumá možnost vysazení mihule ukrajinské ve vsetínském okrese na některých drobných, meandrujících tocích, s odpovídajícími životními podmínkami.

Ryby

Ryby vyžadují zejména územní ochranu. V 80. letech byly některé druhy ohroženy odchylem za účelem použití jako nástražní rybky (zejména střevle potoční). V současnosti je již zakázáno používat jako nástrahy živé ryby, takže tento negativní faktor odpadá. Rozmanitost a četnost rybního společenstva snižují necitlivé zásahy do břehů toků (zejména tvrdá regulace spojená s betonováním, kdy dojde k likvidaci tůní a úkrytů pod břehem), likvidace břehových porostů těsně u vodní hladiny, zakalování vody při stavebních pracích na toku nebo při těžbě šterku, znečišťování toku chemickými látkami a splašky z domácností. Pro zachování optimálních podmínek je nutné, aby v korytech toků bylo rozmanité dno s většími a menšími kameny, aby se střídaly úseky s rychlejším prouděním vody a úseky s klidnějšími zátočinami a tůněmi. Na každém toku musí být dostatečné množství hlubších tůní, ve kterých jsou schopny ryby přežít i sušší období. Nejvyšší ztráty u ryb jsou právě v době sucha.

V rámci okresu bude vyhlášeno několik ZCHÚ na větších vodních tocích s přirozeným, nebo nepatrně upraveným korytem, kde jsou vhodné podmínky i pro rybí společenstva (Bečva pod Choryní, Senice pod Lidečkem, Bečva pod Rožnovem) a řada dalších bude vyhlášena na drobných tocích, které ovšem již nejsou z hlediska ryb tolik významné (vyskytuje se pouze vranka pruhoploutvá a uměle vysazovaný pstruh obecný).

Obojživelníci

Obojživelníci jsou svým rozmnožováním vázáni na kvalitní vodní prostředí. Z tohoto důvodu je pro jejich ochranu důležité zachovat vhodné vodní plochy a mokřady pro vývoj jejich larválních stadií. V okrese se tyto plochy nacházejí roztroušeně na většině území. Jejich počet je však nedostatečný, a proto je nutné každý rok obnovit, nebo nově vytvořit na vhodných stanovištích aspoň několik tůní a drobných rybníčků, což se také od začátku 90. let již provádí. Je nutná také spolupráce s myslivci (kteří tak chtějí podpořit některé vodní lovné druhy, zejména kachnu divokou) a s rybáři.

Ze současných ZCHÚ není žádné vyhlášeno pouze pro ochranu některých obojživelníků. Jedním z hlavních důvodů je ochrana vzácných druhů obojživelníků u PP Rybník Neratov (zejména ropucha obecná a čolek velký), PP Rákosina ve Strážce n. B. (čolek velký, rosnička zelená), částečně také PR Choryňský mokřad (čolek obecný, rosnička zelená, skokan štihlý). Z připravovaných ZCHÚ

je pro ochranu obojživelníků významná většina mokřadů, např. Pod Hájem u Zašové, Rybníky u Hrachovce, Rákosina Bobrky, Semetínské rybníky, mokřad u Jablůnky aj.

Plazi

U plazů je nutné zajistit co největší rozmanitost biotopů v krajině, tj. uplatnit zejména územní ochranu.

V případě zmije je nutné zajistit i ochranu individuální, a to řádným poučením lidí v místech jejího výskytu.

Z důvodu ochrany plazů není vyhlášeno žádné ZCHÚ, ovšem ve většině z nich jsou ochranou celého ekosystému zajištěny životní podmínky i pro tyto živočichy. Jsou to především všechny stepní lokality a jalovcové pastviny (PP Poskla, PP Vršky - Díly, PP Prlov, PP Ježůvka a řada dalších). Z připravovaných ZCHÚ je významnou lokalitou např. Losový u Huslenek.

Ptáci

Přímo člověkem jsou ohrožovány některé, zvláště chráněné druhy, jako výr velký a větší dravci jako jestřáb, sokol, raroh, orlí a další. Jsou to druhy, které se živí jinými menšími obratlovci, často i těmi, které jsou předmětem chovatelského zájmu určitých skupin lidí, např. myslivců a holubářů. Největším nebezpečím je nelegální odchyt dravců do jestřábích košů (dochází zde k porušování dvou norem - jednak zákona č. 114/1992 Sb., na ochranu přírody a krajiny, a jednak zákona č. 249/1996 Sb., na ochranu zvířat proti týrání). Při této nezákonné činnosti se odchytí kromě vzácnějšího jestřába i některé velmi vzácné druhy dravců, objevující se u nás pouze na tahu (např. sokol, raroh). Tento odchyt bývá nejčastěji registrován u chovatelů holubů.

Téměř u všech ptáků je nejučinější územní ochrana. Pro druhy křovinatých porostů je nutno zachovat v krajině dostatečný počet těchto stanovišť s vhodnými porosty křovin (jsou registrovány jako VKP nebo vyhlášeny jako PP). Vzácné lesní druhy se vyskytují většinou v zachovalých lesních porostech s přirozenou skladbou dřevin. Tam je existence zajištěna vhodným lesním hospodařením, existencí ÚSES a několika vyhlášenými přírodními rezervacemi. Tyto rezervace ovšem zaujímají ve srovnání s celkovou rozlohou lesů nepatrnou rozlohu, proto je nutné zajistit podmínky pro ptačí faunu zejména v hospodářských lesích. Tam stačí jen dodržovat stanovenou skladbu dřevin s maximálním využíváním přirozeného zmlazení listnáčů. Dále je potřebné v každém lese ponechávat doupné stromy a na každém hektaru lesa nechat aspoň několik starých stromů (o jednu generaci starší než hlavní porost).

Pouze z důvodu ochrany ptáků není vyhlášeno žádné ZCHÚ. Ochrana ohrožených druhů ptáků je však jedním z hlavních motivů ochrany v PR Choryňský mokřad, v PP Rákosina ve Stríteži a v PP Vršky - Díly, významná je i v PP Rybník Neratov. Řada dalších připravovaných ZCHÚ bude obsahovat jako jeden z hlavních motivů ochrany i ptačí faunu (Rybníky u Hrachovce, mokřad Pod hájem u Zašové, mokřad pod Starým Zubřím, Hamerské rybníky aj.).

Savci

Přímým pronásledováním člověka jsou ohroženy zejména velké šelmy - vlk, medvěd, rys a vydra. U těchto druhů je nutná individuální ochrana. Nejohroženější je z tohoto hlediska rys, který se v našem okrese pravidelně rozmnožuje (vlk je v okrese zatím výjimečným zjevem). Rys je při mysliveckém obhospodařování někdy považován

Prohloubení tůň pro obojživelníky v Uherské u Huslenek, kterou provádějí členové Českého svazu ochránců přírody (1996)

za nežádoucího konkurenta, poněvadž se živí mimo jiné i srnčí zvěří, která patří k hlavním druhům lovných zvířat. U myslivců ovšem musí dojít k přehodnocení jejich vztahu k rysovi a chápat jej jako přirozenou složku naší přírody. Rys se jako každý masožravec potřebuje živit jinými druhy živočichů. Přítomnost velkých šelem v lesích indikuje vyšší přírodní zachovalost jimi obývané oblasti. Přímou člověkem jsou také ohroženy populace zimujících netopýrů v jeskyních, proto je v zimní době přístup do jeskyní výrazně omezen.

Nejvýznamnější je u savců územní ochrana, a to zejména:

- zachování co největších lesních celků s přirozenou skladbou dřevin (zejména je nutné pro lesní druhy)
- zachování toků s přirozeným korytem (zejména pro vydra a některé drobné zemní savce)
- zachování dostatečného počtu letních úkrytů (pro netopýry)
- zachování rozmanitých drobných biotopů v krajině (remízy, mokřady a další - zejména pro drobné zemní savce).
- omezovat používání insekticidů na nejnútnejší minimum (zejména z hlediska netopýrů).

Pouze z důvodu ochrany savců není vyhlášeno žádné ZCHÚ, ochrana savců je ovšem jedním z hlavních motivů zvláštní ochrany v PP Kopce (zimující netopýři). Z připravovaných ZCHÚ to jsou některé další lokality s jeskyněmi (netopýři) a zachovalé úseky větších toků, např. Bečva pod Rožnovem p. R. a Senice pod Lidečkem (vydra).

Pro ochranu savců je nutné zachovat tak jako u ostatních ohrožených skupin organismů rozmanitost celé krajiny.

21. 6. Zvláště chráněná území

Podle § 14 zákona o ochraně přírody lze přírodovědecky nebo esteticky velmi významná nebo jedinečná území vyhlásit za zvláště chráněná území (ZCHÚ). Při vyhlášení se stanoví podmínky jejich ochrany. Celkem rozlišujeme 6 kategorií zvláště chráněných území:

- národní park (NP)
- chráněná krajinná oblast (CHKO)
- národní přírodní rezervace (NPR)
- přírodní rezervace (PR)
- národní přírodní památka (NPP)
- přírodní památka (PP)

V okrese jsou s výjimkou národního parku zastoupeny všechny ostatní kategorie. Jednotlivé kategorie ZCHÚ se především liší rozsahem podmínek ochrany, některé z nich jsou definovány přímo v zákoně (např. u národních parků, chráněných krajinných oblastí a přírodních rezervací). Ke stanovení dalších podmínek je orgán ochrany přírody zmocněn příslušným ustanovením zákona. Národní park a chráněná krajinná oblast patří k velkoplošným ZCHÚ (vyznačují se tím, že mají ustaven vlastní správní orgán), ostatní kategorie patří k maloplošným ZCHÚ. U všech kategorií ZCHÚ se zpracovávají plány péče, na základě kterých se usměrňuje vývoj přírodních procesů v těchto územích, dále obsahují pokyny k provádění praktických zásahů a jsou závazné pro jejich případné hospodářské využívání.

Z velkoplošných ZCHÚ se v okrese Vsetín nachází Chráněná krajinná oblast Beskydy (CHKOB), která se rozkládá v jeho východní polovině na ploše 555 km² (zaujímá 46 % rozlohy okresu), a dále zasahuje do okresů Nový Jičín a Frýdek - Místek. Správa CHKOB má sídlo v Rožnově p. R.

Území CHKOB je rozčleněno na čtyři zóny s odstupňovanou mírou ochrany, nejvyšší stupeň ochrany se uplatňuje v 1. zóně. V 1. zóně jsou obsažena všechna stávající ZCHÚ, navrhovaná ZCHÚ a některé rozsáhlejší, přírodně zachovalé oblasti (zpravidla lesní).

Z maloplošných zvláště chráněných území bylo v okrese k 30. 10. 2001 celkem vedeno 44 lokalit, jejich přehled uvádíme níže:

NPR Čertův mlýn - Kněhyně (Prostřední Bečva v okrese Frýdek - Místek)	(+ 142,88 ha 52,14 ha
NPR Pulčín - Hradisko (Francova Lhota)	72,73 ha
NPR Razula (Velké Karlovice)	23,20 ha
PR Kutaný (Halenkov)	14,93 ha
PR Galovské lúky (Huslenky)	1,95 ha
PR Choryňský mokřad (Choryně)	20,98 ha
PR Halvovský potok (Vsetín)	19,14 ha
PR Klenov (Bystřička)	15,35 ha
NPP Valašské muzeum v přírodě (Rožnov p. R.)	66,06 ha
PP Pod Juráškou (Horní Bečva)	1,00 ha
PP Kladnatá - Grapy (Horní Bečva)	62,82 ha
PP Kudlačena (Horní Bečva)	5,48 ha
PP Poskla (Hutisko - Solanec)	2,45 ha
PP Brodská (Nový Hrozenkov)	3,91 ha
PP Skálí (Karolinka)	19,87 ha
PP Smradlavá (Karolinka)	9,28 ha
PP Vachalka (Karolinka)	8,30 ha
PP Rákosina Strítěž (Strítěž)	1,76 ha
PP Stříbrník (Hovězí)	14,50 ha
PP Ježůvka (Vsetín)	4,99 ha
PP Vršky - Díly (Vsetín)	19,41 ha
PP Svantovítova skála (Malá Bystřice)	0,16 ha
PP Bečevná (Vsetín)	0,27 ha
PP Louka pod Rančem (Vsetín)	0,72 ha
PP Rybník Neratov (Prlov)	1,90 ha
PP Prlov (Prlov)	3,48 ha
PP Lačnov	0,23 ha
PP Sucháčkovy paseky (Lačnov)	0,70 ha
PP Hrádek (Študlov)	3,20 ha
PP Pozděchov	0,28 ha
PP Křížový (Ratibor)	1,30 ha
PP Zbrankova stráž (Ratibor)	2,66 ha
PP Pivovařka (Liptál, Hošťálková)	2,70 ha
PP Mokřady Vesník (Vsetín)	1,47 ha
PP Růžďecký Vesník (Růžďka)	3,65 ha
PP Lúčky - Roveňky (Růžďka)	1,50 ha
PP Louky pod Štípou (Růžďka)	4,44 ha
PP U Vaňků (Bystřička)	1,38 ha
PP Choryňská stráž (Choryně)	8,35 ha
PP Jasenice (Jasenice u Lešné)	1,71 ha
PP Zubří (Zubří)	0,14 ha
PP Jarcovská kula (Jarcová)	0,10 ha
PP Kopce (Lidečko)	0,75 ha
PP Čertovy skály (Lidečko)	0,15 ha

Z maloplošných ZCHÚ se v okrese k 30. říjnu 2001 nacházely 3 NPR, 5 PR, 1 NPP a 35 PP, přičemž se k vyhlášení připravuje několik desítek dalších lokalit. Mezi vyhlášenými ZCHÚ jsou hlavními motivy ochrana skalních výchozů (5 PP), ochrana orchidejových luk (2 PR, 20 PP), ochrana přírodně zachovalých lesních ekosystémů (2 NPR, 2 PR, 3 PP), fauna (1 PR, 2 PP). U mnohých ZCHÚ jsou hlavní motivy kombinovány, např. ochrana skalních výchozů a lesů (1 PR, 1 NPR, 1 PP), ochrana flóry a fauny (5 PP), fauna a jeskyně (2 PP). V případě ochrany rostlinných společenstev se zároveň chrání i společenstva živočichů, zejména bezobratlých. Z rostlin jsou nejčastějším předmětem ochrany vstavače. Všechna maloplošná ZCHÚ, včetně podrobnějších údajů o jejich biotě, jsou uvedena v kap. 21. 11., kde jsou seřazena podle jednotlivých obcí.

Mimo uvedená ZCHÚ lze vyhlásit podle § 13 tzv. přechodně chráněné plochy, např. z důvodu zaháněných vzácných druhů ptáků.

21. 7. Sankce za porušení zákona na ochranu přírody

Skoro v každém zákoně je uvedeno sankční ustanovení, které definuje výši a druh sankce za porušení té které části zákona. Nejinak je tomu i u zákona na ochranu přírody, zde uvedeme několik informací.

Sankční ustanovení jsou uvedena v § 87 (pro fyzické osoby) a § 88 (pro právnické osoby nebo pro podnikající fyzické osoby, která porušila zákon v souvislosti s podnikáním).

Fyzické osoby mohou dostat pokutu za různé přestupky až do výše 50 000,- Kč, ve ZCHÚ lze sankci zvýšit až o 100 %. Např. za nepovolené pokácení nebo poškození jednotlivého stromu (rostoucí mimo les) je pokuta až 10 000,- Kč, za nepovolené pokácení nebo poškození skupiny stromů je až 50 000,- Kč, za totéž u památného stromu až 50 000,- Kč. Dále jsou sankce do 5 000,- Kč, do 10 000,- Kč nebo do 50 000,- Kč za řadu jiných přestupků, např. za poškození značení ve ZCHÚ (tabule, pruhy označující hranice apod.), za poškození zvláště chráněného živočicha nebo rostliny, za narušení krajinného rázu atd.

Právnické osoby a podnikající fyzické osoby mohou dostat sankci za porušení různých částí zákona až do výše 1 000 000,- Kč.

21. 8. Orgány ochrany přírody

Podle ustanovení § 75 zákona č. 114/1992 Sb. jsou orgány ochrany přírody obce, okresní úřady, správy CHKO a národních parků, Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP) a Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP). V dalších ustanoveních jsou pak podrobněji vymezeny jejich kompetence.

V okrese Vsetín působí z výše uvedených orgánů, kromě správy národního parku, všechny ostatní. Jsou to: jednotlivé obecní úřady (ve svém správním území), Okresní úřad Vsetín, referát životního prostředí (vykonává státní správu ochrany přírody pouze mimo území CHKO Beskydy), Správa CHKO Beskydy v Rožnově p. R. (vykonává státní správu ochrany přírody pouze na území CHKO Beskydy), ČIŽP a MŽP. Každý z uvedených orgánů ochrany přírody má ze zákona jasně vymezeny své funkce - výkonné a kontrolní včetně možností sankcionování. Se vznikem kraje vznikl další orgán ochrany přírody - krajský úřad, který převezme část kompetencí okresního úřadu a MŽP (se zánikem okresních úřadů zbylou část kompetencí v ochraně přírody převezmou vybrané pověřené úřady v okresech).

21. 9. Problémy ochrany přírody

V praktické ochraně přírody je nutno řešit kromě případů porušování zákona, také množství menších či větších střetů s různými zájmy různých subjektů. Většina těchto střetů vyplývá z prosté skutečnosti - ochrana přírody se v principu snaží zachovat naše prostředí v co nejpřírodnějším a nejméně poškozeném stavu tak, aby se zachovaly jeho rozmanité ekologické funkce a umožňovalo existenci co největšího množství různých forem života, odpovídajících danému stanovišti. Tento

princip prosazovaný ochranou přírody z hlediska dlouhodobého zájmu celé společnosti je většinou v rozporu s hospodářskými (často krátkodobými) zájmy. Při praktickém řešení sporů je nutno hledat kompromis. V mnoha případech dochází ke sporům také v důsledku nedostatečné úrovně ekologického uvědomění nebo z neznalosti zákonů. Jedním z velkých omylů občanů bývá přesvědčení, že si jako vlastníci mohou dělat na svém pozemku, co se jim zachce. Že tak nelze smýšlet, to pochopí zpravidla až při uplatnění zákonné sankce. Mezi nejčastější problémy patří:

Ochrana vodních toků

V této oblasti dochází velmi často ke střetům mezi ochranou přírody a správci toků. Ochrana přírody má zájem na uchování přírodě blízkého stavu toků, který umožňuje existenci rozmanité vodní fauny a dalších ekologických funkcí toků (optimalizace vodního režimu v okolní krajině apod.). Správci toků usilují o udržování koryta řeky ve vymezeném koridoru regulacemi (jejich problematika je podrobněji uvedena v kap. 10.). Regulacemi na přelomu 19. a 20. století se po přírodní stránce výrazně změnil stav toků, snížila se druhová pestrost a početnost populací fauny i flóry. Úbytek je pro laického pozorovatele nejnápadnější u ryb. Při regulacích se podstatným způsobem snížilo množství úkrytů pro vodní živočichy, přítomnost některých stupňů a jezů se zhoršila prostupnost toků, která se uplatňuje při jejich migraci. Řešení sporu u obou přístupů záleží na mnoha okolnostech, např. zda se jedná o volnou krajinu nebo ochranu zástavby nebo blízké silnice, a je dán také připraveností obou stran k ústupkům. Největší problémy v okrese se vyskytují u toků v podhorské a horské části okresu. U některých vybraných říčních úseků, které byly po velkých vodách samovolně zrevitalizovány, bude koryto ponecháno v přírodním stavu. Největším, takto zpřírodněným úsekem je řeka Bečva pod ústím Juhyně, kde se nacházejí rozsáhlejší šterkové náplavy, které se dříve (před regulací) na této řece nacházely. Z hlediska bezpečnosti před rozlitím je výhodnější, když koryto zůstane širší - pojme mnohem více vody a nebude se tak často z břehů vylévat. Závažným problémem zejména u Bečvy je, že při regulaci se koryto zúžilo a tím se znemožnilo bezproblémové převedení nadměrně velké vody. Např. již padesátiletá voda se do úzkých koryt vytvořených při regulaci nevejde a rozlévá se.

Ochrana stojatých vod

Nejčastěji dochází ke střetům u rybníků s intenzivním chovem ryb. Při jejich obhospodařování jsou vysazovány ryby v ekologicky neúnosném množství a v nevhodné druhové skladbě. Rybí osádka pak svou predací likviduje jiné drobné živočichy nebo nadměrně odstraňuje vodní rostlinstvo, které je potřebné pro existenci jiných živočichů (úkryt, potrava). Dalším negativním jevem bývá vyhrnování bahna a zároveň s tím většinou i rákosových a orobincových porostů, dále hnojením kejdou (největší problémy jsou na Choryňských rybnících). Všechny uvedené zásahy snižují rozmanitost vodní fauny a flóry. Na plůdkových rybnících zase dochází k vypouštění vody v době rozmnožování obojživelníků (páření, kladení vajec, vývoj pulců) a tedy k likvidaci těchto živočichů. Střety se řeší se subjekty rybářského hospodaření.

Drobné tůně a mokřady v krajině, které jsou významnými prvky pro existenci různých vodních rostlin a živočichů, bývají likvidovány při melioracích nebo jsou zaváženy. Zde je nutno záchranu těchto míst řešit s vlastníky pozemků nebo se správci meliorací.

Černé skládky

Nepovolená skládka je nezákonná, byť leží i na soukromém a řádně oploceném pozemku. Nejčastěji se černé skládky nacházejí u toků a v různých, ladem ležících zákoutích, zejména v blízkosti přístupových komunikací. Skládka znečišťuje okolí esteticky a často i chemicky. Řešení je v rukou zejména příslušných obecních a městských úřadů. Jedná se o stálý a závažný problém prakticky celého okresu.

Hospodaření v lesích, smrkové monokultury

Ochrana přírody usiluje o co nejpřirozenější druhovou skladbu dřevin v lesích. Hospodářské zájmy naopak po mnoho desetiletí (ve vsetínském okrese prakticky 130 let) upřednostňovaly smrkové monokultury. Škody po imisním zatížení, kůrovci, větrných, sněhových případně námrazových polomech a v neposlední řadě i ekologický přístup způsobily, že od roku 1990 se lesními hospodáři podporuje vyšší zastoupení stanovištně vhodných listnatých dřevin, které se v naší oblasti dříve vyskytovaly v mnohem větším rozsahu než dnes - tj. v nižších polohách dub, ve středních a vyšších polohách buk a jedle, lokálně dle podmínek jasan, javor klen a lípa. V případě rozsáhlých monokultur smrku hrozí těmto porostům např. v sušších a teplejších letech kůrovcové kalamity, polomy od větru a mokrého sněhu nebo námrazou, jimž se nedá žádnými finančně dostupnými prostředky zabránit. Jedinou ochranou je dostatek listnatých lesů s přirozenou druhovou a věkovou skladbou dřevin, které by měly růst minimálně na 50 až 60 % lesní půdy.

Kácení dřevin bez povolení

Dochází k němu z neznalosti zákona nebo z osobního, subjektivního názoru na věc v rozporu se zákonem. Řeší se pokutou, případně pokutou udělenou současně s náhradní výsadbou. V okrese jde o několik desítek případů ročně.

Ochrana rozmanitosti zemědělské krajiny

Zájmem ochrany přírody je dosáhnout co nejvyšší rozmanitosti zemědělské krajiny, nižšího podílu orné půdy, vyššího podílu trvalých travních porostů s větší pestrostí rostlin (zejména extenzivní louky a pastviny) a dostatečného množství rozptýlené zeleně (keře, stromy). V letech 1960 - 1990, v době socialistické velkovýroby v zemědělství, došlo k vysokému zornění obdělávané půdy a chemizaci, kdy neúměrně vysoké dotace od státu byly navíc spojeny s jeho požadavky na povinné odebírání chemikálií a stále těžší mechanizace zemědělskými družstvy. Po změně ekonomických a politických podmínek v 90. letech, v jejichž důsledku došlo ke snížení intenzity zemědělské výroby, se na některých místech začala situace zlepšovat, na mnoha dalších se situace stabilizovala a nezhoršuje se. V částech okresu s intenzivním zemědělstvím (např. okolí Horní Lidče, Kelečsko, Lešensko, okolí Valašského Meziříčí) je v současnosti rozmanitost zemědělské krajiny nízká, naopak relativně vysoká je v povodí Vsetínského Bečvy od Vsetína po Velké Karlovice.

Závažným jevem, který má dopad i na druhovou rozmanitost v zemědělské krajině, je absence běžného hospodaření na původně extenzivních loukách a pastvinách s dříve bohatým výskytem flóry. Následkem neobhospodařování těchto luk a pastvin dochází k jejich postupnému zarůstání ochránářsky nezajímavými bylinami a náletem dřevin. Přitom dochází k výraznému ochuzení pestrosti květeny a vzácné nebo ohrožené druhy rostlin postupně mizí. Pokud se včas neobnoví

původní způsob obhospodařování (extenzivní pastva dobytka, pravidelné kosení jednou až dvakrát ročně), tak po dvou až třech desetiletích dochází k nevratným změnám ve složení rostlinných společenstev. Na dřívější květnaté louce nebo pastvině vznikne les anebo dominují populace agresivnějších bylin (nejčastěji válečky prapořité). V okrese je takto postiženo několik desítek dříve botanicky velmi hodnotných lokalit. Některé byly již nevratně poškozeny, u některých z nich ještě existuje naděje na záchranu. Řešení je ve znovuzavedení údržby (vlastníci, Český svaz ochránců přírody aj.). Je však nutné zajistit odpovídající finanční zabezpečení.

Ochrana specifických biotopů

Sem lze zahrnout zejména ochranu skalních výchozů a pseudokrasových jeskyní.

Skály i jeskyně jsou v okrese velmi málo zastoupeny, zájemců o jejich využívání ze stran organizovaných i neorganizovaných horolezců a jeskyňářů je hodně. Z hlediska ochrany přírody je nutné činnost horolezců regulovat v tom smyslu, aby na skalách nedocházelo k tvorbě nových lezeckých tras a zatloukání nových skob. U jeskyní je nutné zamezit jejich návštěvám v zimním období, kdy tam zimují vzácní a zvláště chránění netopýři. Vyrušení při zimním spánku se totiž netopýřům může stát osudným.

Zde je nutné podchytit všechny zájemce o horolezectví a speleologii, a cílenou osvětovou činností je přimět k dodržování výše uvedených zásad.

Stavby v krajině

Pracovníci ochrany přírody se často střetávají se stavebníky, kteří si chtějí postavit chatu nebo zahradní domek v přírodně zachovalých místech a pěkných zákoutích. K největším problémům dochází v horské a podhorské části okresu. Stavby musí být v souladu s územním plánem obce,

Lačnovský potok - po regulaci byl přírodně zcela znehodnocen

což si každý zájemce může na příslušném obecním úřadě ověřit. Celkem se v okrese ročně řeší několik tisíc staveb, což klade nadměrné nároky na ochranu přírody. Právě v případech staveb je nejvíce pocíťován kritický nedostatek počtu pracovníků ochrany přírody.

Ochrana dravců

V případech ochrany dravců musí pracovníci ochrany přírody překonávat negativní přístup některých myslivců, chovatelů drůbeže ze samot a chovatelů holubů z menších obcí a okrajů měst. Východiskem je, vedle zvýšení ekologického povědomí obyvatel, také kompenzace prokázané újmy, která dosud není zákonem vyřešena.

Ochrana velkých šelem

Zde se jedná o vzácné, velké šelmy jako rys, medvěd, vlk a vydra. Pracovníci ochrany přírody se střetávají s negativním vztahem zejména k rysovi (ze strany myslivců) a vydře (ze strany některých rybářů). Řešením je kompenzace prokázané újmy na chovaných rybách dle příslušného zákona (platí v podstatě jen pro rybníky). U divoké zvěře volně žijící a rozmnožující se v přírodě, např. srnčí, je kompenzace problematická z mnoha důvodů. Podstatným důvodem je to, že se nejedná o hospodářská zvířata chovaná ve stavbách pod jistou mírou kontroly. Škody na hospodářských zvířatech způsobené velkými šelmami jsou kompenzovány na základě zákona, který byl schválen na jaře 2000. Je nutné také zvýšit ekologické uvědomění příslušných zájmových skupin obyvatel.

Změny v rozšíření druhů

V krajině okresu dochází, stejně jako v jiných územích, k neustálým změnám v rozšíření rostlin a živočichů. Některé druhy ubývají nebo úplně vymizí, jiné druhy naopak na početnosti přibývají nebo se objeví nové a na některých místech se mohou stát dokonce i dominantními.

Ubývající a vymizelé druhy.

Z **rostlin** v posledních desetiletích vymizely četné druhy orchidejí, zejména druhy rostoucí na extenzivních loukách a pastvinách. Např. dříve se na pastvinách ovčí místy vyskytoval *šviblík krutiklas*, jehož poslední jedinci kvetli koncem 50. let u Kateřiníc. Z dalších orchidejí na mnoha lokalitách vymizel *vstavač vojenský* (dnes nepravděelně kvete jen na několika místech), *vstavač osmablý* (na Rožnovsku se již nevyskytuje, jeho populace byly zachráněny jen na Vsetínsku), *vstavač kukačka* (dnes jen 15 lokalit z dřívějších několika set), *vstavač mužský* (dnes jen kolem tisíce lokalit, dříve mnohonásobně více a na mnoha dnešních nalezištích v mnohem větším počtu), *prstnatec bezový* (dnes přes stovka lokalit, na mnoha z nich již pouze jednotlivý výskyt, dříve mnohem více nalezišť a s většími počty kvetoucích jedinců) a řada dalších.

Z **motýlů** se v okrese ještě v 60. letech běžně vyskytoval *bělásek ovocný*, který již v průběhu 70. let vymizel. Podobně byli ještě v 60. letech častější další motýli, např. *lišaj smrtíblav*, *lišaj prýšcový* a *modrásek černoskvrnný*, kteří v posledních 20 letech jsou zastizeni ojedinele; modrásek černoskvrnný se v současnosti zachoval pouze na dvou lokalitách u Vsetína, kde se ještě úspěšně rozmnožuje. V 60. letech se mnohem častěji než dnes vyskytovali *batolci* (*batolec červený* byl přitom hojnější než *batolec dubový*), *bělopásek topolový*, *stužkonoska modrá* a jiné druhy.

Z velkých **brouků** se dříve častěji i v okolí Vsetína vyskytoval *robáč obecný*, v 90. letech byl nalézán již ojedinele. Některé druhy **hmyzu** se opět po mnohaleté pauze častěji objevují, ze známých zástupců jmenujme aspoň *otakárka fenyklového* a *chrousta obecného*. U nich je to zřejmě důsledek nižšího stupně chemizace zemědělství, u otakárka fenyklového budou příčinou vzestupu patrně i sušší a teplejší roky koncem 80. a začátkem 90. let. V případě *raka říčního* došlo k největšímu úbytku jeho populace v průběhu 80. let, kdy vrcholily negativní dopady chemizace v zemědělství a vypouštění splašků z lidských sídel. Po roce 1990, kdy došlo k radikálnímu útlumu zemědělské i průmyslové výroby, k nimž se přidružilo spuštění dalších čistíren odpadních vod a využívání kvalitnějších technologií v průmyslu, se postupně čistota toků zlepšuje a tím byly vytvořeny podmínky pro regeneraci račí populace. Ta byla navíc uměle posilována vysazováním raků říčních z jejich refugií na Rožnovsku a Vsetínsku.

U **ryb** došlo v průběhu 60. let k výraznějšímu snížení počtů u *ostreřetky stěbovavé*, ve stejném období pravděpodobně vymizeli *sekavčík horský* a *sekavec písečný*. V následujících letech poklesly stavy u dalších druhů, zejména *vranky obecné*, *vranky pruhoploutvé* a *střevle potoční*. U střevle od konce 80. let lokálně došlo k mírnějšímu nárůstu populace. Populace *lipana podborního* se udržuje na vyšší úrovni jen díky umělému vysazování. Lipan je totiž značně citlivý na extrémní průtoky (nedostatek vody v suchých obdobích, velká voda při nadměrných srážkách), které mají citelné dopady na jeho početnost.

Z **obojživelníků** na mnoha stanovištích vymizel *čolek velký*, který byl dříve častější zejména v údolní nivě Bečvy, kde po dobu rozmnožování obýval jarní povodňové tůně. Výrazný pokles byl zaznamenán u populací dalších druhů obojživelníků. Na ústup všech obojživelníků mělo vliv zejména odvodňování krajiny a chemizace v zemědělství.

Z **plazů** se výrazněji snížila početnost *zmije obecné*, a to zejména v nižších nadmořských výškách jejího areálu, tj. ve středních polohách okresu (např. v okolí Vsetína).

Z **ptáků** prakticky vymizel *chocholouš obecný*, poslední hnízdění bylo zjištěno ve Valašském Meziříčí koncem 80. let. K největšímu ústupu chocholoušů došlo v 60. letech při přechodu zemědělské výroby k intenzivnějšímu využívání mechanizace, kdy byly rušeny drobné chovy dobytka, zejména koní. *Dudek chocholatý* hnízdil častěji do 50. let, v 70. letech již pouze ojedinele a od 80. let není hnízdění doloženo. *Strnad luční* dnes hnízdí již pouze ojedinele. Podobně *strnad zbrazdňák* vzácně hnízdil ještě v 80. letech a v 90. letech vymizel úplně. *Tetřev blušeč* se v povodí Vsetínské Bečvy rozmnožoval do začátku 80. let. Nejdéle se udržel na Rožnovsku v okolí Čertova mlýna, kde hnízdil zřejmě ještě několik následujících let, avšak od 90. let je i v této části okresu považován jako hnízdící za vymizelý druh. *Sýček obecný* měl v okrese pravidelný, ale velmi řídký výskyt ještě začátkem 80. let, ovšem v 90. letech prakticky vymizel. Podobně *sova pálená* v 80. letech ještě ojedinele v okrese hnízdila, v 90. letech byl registrován většinou jen ojedinelý výskyt bez důkazu hnízdění. Naopak, u některých dříve (v 70. a 80. letech) téměř vymizelých druhů došlo po roce 1990 k většímu rozšíření, např. u křepelky polní a u chřástala polního. U křepelky budou dalším faktorem vyššího výskytu zřejmě i sušší roky.

Ze **savců** vymizela *kočka divoká*, její poslední výskyt v okrese jsou známy ze 70. let. U *vydry říční* došlo k radikálnímu poklesu populace na přelomu 60. a 70. let pravděpodobně v souvislosti s chemizací zemědělství. Od té doby se populace nevzpamatovala a v okrese se stále vyskytují nejvýše tři páry. Některé, v okrese dříve vyhynulé druhy

velkých šelem se však po delší době opět vyskytují. Např. *rys* se po několika desetiletích opět začal okrese vyskytovat od 50. let (s několikaletými přestávkami, kdy byl lovci zlikvidován) a od konce 80. let zde trvale žije 6 až 10 rysů. (včetně mláďat) *Medvěd* a *vlk* se zde opět vyskytují asi po sto letech, medvěd od poloviny 70. let a vlk od poloviny 90. let.

Návrat některých druhů se řeší aktivní podporou populací, vytvářením vhodných životních podmínek na vybraných lokalitách spojeným s vypouštěním jedinců. Takto se např. postupuje u tetřeva hlušce, sovy pálené, koroptve polní a raka říčního. Posilování populací v přírodě se u některých druhů ani přes intenzivní vypouštění neprojevuje na zvýšení stavů v přírodě, což je zřetelné u koroptve (v 90. letech se ročně vypouštělo celkem až několik set mladých ptáků). U raka říčního však posilování populací pozitivní výsledky evidentně přináší. Je to dáno zřejmě tím, že jeho chování je více podmíněno geneticky (vrozenými instinkty) a méně, prakticky žádnou, rodičovskou výchovou. U ptáků je naopak rodičovská výchova v prvních týdnech života mláďete pro jeho další existenci velmi důležitá. U většiny ohrožených druhů rostlin a živočichů se při jejich záchraně spoléhá na přirozené regenerační schopnosti populací, které se mohou projevit až při zajištění odpovídajících podmínek v krajině, např. extenzivním hospodařením na květnatých loukách se vzácnými orchidejemi (kosení luk, pastva dobytka, zamezení šíření náletu dřevin), snížením chemizace, snížením vypouštěných odpadních vod a zákazem lovu některých zvířat. Zamezení lovu je především důležité pro záchranu velkých šelem, zejména rysa, vlka, vydry a medvěda.

Přibývající a nové druhy.

V krajině dochází také k samovolnému šíření nových druhů, obvykle těch, které pocházejí úplně z jiné země (např. z Ameriky a Asie). Nejnápadnější přistěhovalce najdeme mezi rostlinami. Některé druhy zavlečených **rostlin** se na vhodných místech natolik rozšíří, že vytvářejí monokulturní a nápadné porosty. Z nich jsou to např. *křídlatky*, *slunečnice blízkatá*, místy *netýkavka žláznatá*, *netýkavka malokvětá* a ojediněle i *bolševník velkolepý*. Křídlatky místy vytváří souvislé porosty na březích Bečvy, zejména u Valašského Meziříčí (např. u Juřinky a Hrachovce), často obývají ruderální stanoviště, najdeme je i ve městech a obcích. Nejvíce je zastoupena *křídlatka japonská*, která představuje asi 90 % výskytů, *křídlatka sachalinská* je vzácnější (asi 10 % případů). Souvislé porosty vytváří také *slunečnice blízkatá*, zejména na březích spojené Bečvy. Na Vsetínské Bečvě a na ruderálních stanovištích v jejich okolí se vyskytuje od Jarcově po Janovou. Porosty slunečnice se v terénu zjišťují nejlépe začátkem podzimu. Tehdy lze podle žlutě kvetoucích rostlin snadno vymezit její porosty. Netýkavka žláznatá se vyskytuje místy v hojném počtu, např. v okolí Bečvy u Valašského Meziříčí, na řece Senici u Leskovce a na ruderálních stanovištích, někdy si ji lidé vysazují do zahrádek. *Netýkavka malokvětá* se lokálně vyskytuje v listnatých lesích a v okolí toků, kde vytváří méně nápadné porosty. *Bolševník velkolepý* byl v okrese v 90. letech zjištěn téměř na 40 lokalitách, na mnohých z nich, kde rostly jen drobné populace, byl již zlikvidován. Největší porosty bolševníku se nacházejí u Liptálu a ve Velkých Karlovicích - Podtatém. Z **pavouků** se v posledních letech rozšiřuje z teplejších oblastí Moravy *křížák prubovaný*. Poprvé byl ve vsetínském okrese zjištěn v roce 1998 na jedné lokalitě, v roce 1999 byl zjištěn již na dalších čtyřech lokalitách a v roce 2001 na dalších třech místech. Z rovnokřídleho **hmyzu** se po povodni v roce 1997 rozšířilo saranče *Sphingonotus caeruleans*, které již v roce 1999 hojně obývalo šterkové náplavy a erodované břehy koryta spojené Bečvy. Začátkem 90. let se v okrese silně rozšířila teplomilná *mandelinka dvacetitečná*, která místy způsobila holožiry vrb. Její přítomnost

je však po několika deštivějších letech, počínaje rokem 1997 málo významná. Koncem 90. let se v okrese rozšířil drobný motýl *klíněnka jírovcová* (pochází ze Středomoří), která zde napadla prakticky všechny jírovce. V roce 1999 se v okrese již pouze ojediněle dalo najít jírovec, který by v srpnu neměl usychající, rezavé listy. V některých letech se v okrese významně namnoží býložravé druhy hmyzu, které však zpravidla patří k původním druhům naší fauny. K nejznámějším z nich patří *lýkožrout smrkový*, který začátkem 90. let významně poškodil smrkové monokultury zejména v nižších a středních polohách, např. v lese Doubrava u Kladerub, u Liptálu, Hošťálkové, i ve Velkých Karlovicích. Po deštivějších a chladnějších letech jeho početnost již klesla na normální, únosný stav. Z **ryb** se vyskytuje řada nových druhů, které sem byly vysazeny nebo nevědomky zavlečeny, často pak uniknou i do toků (např. *stěvlička východní*, *bolen dravý*, *sumec velký*, *cejn velký* a řada dalších). Z **ptáků** u nás v posledních desetiletích hnízdí několik druhů, které se zde předtím vůbec nevyskytovaly. Jsou to např. *brdlíčka zabradní* a *zvonoblík zabradní* (hnízdí od poloviny 20. století), *kvíčala obecná* a *čáp černý* (hnízdí od 60. let), *hýl rudý* (od 70. let, populace je však zranitelná, hnízdí totiž ve velmi malém počtu). K dalším přibývajícím druhům ptáků patří *cvrčilka říční* a *cvrčilka zelená*, které se v 60. letech v okrese vyskytovaly vzácně. Jejich počty začaly znatelně stoupat od konce 70. let. *Krkavec velký* začal v okrese hnízdit na přelomu 60. a 70. let, koncem 70. let hnízdilo do 10 párů a od konce 80. let již několik desítek párů. Početnost dosáhla vrcholu začátkem 90. let, od kdy se udržuje přibližně na stejné úrovni. *Volavka popelavá* se mimo rybníčnatou oblast v širším okolí Choryně ještě v 70. letech vyskytovala velmi vzácně, od konce 80. let ji však lze spatřit v povodí Rožnovské a Vsetínské Bečvy poměrně často a ojediněle tam i vyhnízdí. *Kachna divoká* se mimo oblast rybníků dříve, ještě v 60. a 70. letech, vyskytovala pouze v zimě, a to na větších tocích (zejména Vsetínská, Rožnovská a spojená Bečva). Od 80. let pravidelně hnízdí i v okolí těchto řek a některých jejich přítoků.

Ze **savců** se po 2. světové válce do naší oblasti dostal *psík mývalovitý*, jeho početnost je však trvale nízká. Ze savců se šíří spíše druhy, které jsou předmětem mysliveckého hospodaření. Přitom obvykle uniknou z ohrazených obor do volné přírody. K nim lze zařadit např. *daňka* a *muflona*. Muflon žije ve volné přírodě okresu již několik desítek let a úspěšně se i rozmnožuje. V příštích letech lze také očekávat výskyt bobrů, kteří by se do okresu mohli ojediněle zatoulat při migraci z Litovelského Pomoraví.

Některé nové druhy rostlin (neofyty), které svým šířením vytlačují původní květeny z jejich přirozených stanovišť, jsou nákladně odstraňovány. Jsou to zejména bolševník velkolepý a křídlatky. Ostatní druhy jsou ponechávány zatím bez jakéhokoliv zásahu. Výjimkou by bylo případné šíření ve zvláště chráněných územích. Namnožené druhy hmyzu obvykle po nějaké době při změně klimatických podmínek vymizí nebo se sníží na přijatelnou úroveň. V případě kůrovců je však nutné také preventivně pěstovat lesy s ekologicky i ekonomicky zvažovanou skladbou dřevin, tj. jehličnato - listnaté lesy a nesnažit se udržovat zastoupení smrčín za každou cenu. Smrkové porosty jsou zejména nevhodné v nižších a teplejších polohách, kde se kůrovec může několikrát rychleji množit (např. má o jednu až dvě generace více) než v horských polohách. V lesích s přirozenou skladbou dřevin mají kůrovci mnohem více predátorů z řad dravého hmyzu a hmyzožravých ptáků, než v lesích tvořených pouze smrkem. V přirozených lesích se kůrovec nemůže namnožit do té míry, při které by působil významnější škody na jehličnanech. V případě klíněnky jírovcové se spoléhá na samoregulační mechanismy přírodních ekosystémů (např. rozmnožení predátorů, zejména ze skupiny blanokřídleho hmyzu, což však může trvat delší dobu.